

Türkiye’de Sosyal Medyada Göç Olgusu Ekseninde Üretilen İslamofobik Söylemler*

Islamophobic Discourses Constructed in the Context of the Migration Phenomenon on Social Media in Turkey

Bünyamin Uzun¹

Salih Tiryaki²

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş tarihi/Received:
27.05.2025

Son revizyon teslimi/Last revision
received:
21.09.2025

Kabul tarihi/Accepted:
27.11.2025

Yayın tarihi/Published:
29.11.2025

Atıf/Citation:

Uzun, B., & Tiryaki, S. (2025). Türkiye’de sosyal medyada göç olgusu ekseninde üretilen islamofobik söylemler. *TAM Akademi Dergisi*, 4(2), 141–161.

<https://doi.org/10.58239/tamde.2025.02.003.x>

DOI:

10.58239/tamde.2025.02.003.x

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de sosyal medya platformlarında göç ve göçmen karşıtlığı bağlamında ortaya çıkan İslamofobik söylemi incelemeyi amaçlamaktadır. Göçmenlerin kültürel kimlikleri dini kimlikleri ile birlikte değerlendirilerek toplumsal anlamda "farklı" ve "uyumsuz" olarak algılanmaktadır. Bu durum özellikle sosyal medya ağlarında yaygınlaşan bir dijital ötekileştirme sürecine dönüşmektedir. Söz konusu dijital ötekileştirme göçmenlerin kimliğini de aşarak Türkiye’de nüfusun büyük bir çoğunluğunun inancı olan İslam dinine karşı bir korku ve ötekileştirmeyi de içeren İslamofobi söylemlerini ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de İslamofobi söylemlerinin yaygınlaşması sosyal medyanın yaygın kullanımı ve başta Suriye olmak üzere Arap ülkelerinden gelen yoğun göç ile ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında, X platformunda “Suriyeli”, “mülteci” ve “göçmen” anahtar kelimelerini içeren paylaşımlar netnografik yöntemle incelenmiş ve İslamofobik söylem betimsel olarak analiz edilmiştir. Türkiye’de göç ve göçmen karşıtlığı ile ilişkili olarak ortaya çıkan İslamofobi söylemleri Batı’da görülen İslamofobi söylemlerine benzerlik gösterdiği noktalar vardır. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de X platformunda üretilen İslamofobik söylemin, yabancı ya da ötekine karşı milliyetçi tutumlara dayanarak giyim-kuşam ve yaşam tarzı üzerinden üretildiği saptanmıştır. Göçmenlere yönelik üretilen İslamofobik söylem İslam’ı ya da Müslümanları terörle ilişkilendirme bağlamında yoğun bir şekilde gelişmiştir. Benzer şekilde İslam’ı ya da Müslümanları barbar olarak tanımlama ve buna bağlı olarak İslamofobik söylem üretmenin de yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Ancak X paylaşımlarında en fazla ön plana çıkan nokta ise göçmenlerin sosyal anlamda uyumsuz olması ve Türk kültürünü bozarak radikal bir dini sistem inşa etmesi iddiasına dayanan İslamofobik söylemler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Göç, Dijital ötekileştirme, Sosyal Medya, Milliyetçilik, Dijital Söylem

* Bu çalışma, Toplumsal Araştırmalar Merkezi 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde 17.05.2025 tarihinde sunulmuş bildirinin genişletilmiş şeklidir.

1. Yozgat Bozok Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Dr. Öğr. Üyesi, uzunbnyamin17@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5697-5080

2. Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Doç. Dr., salih.tiryaki@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0966-3359

ABSTRACT

This study investigates the emergence of Islamophobic discourses on social media platforms in Turkey within the framework of migration and anti-immigrant sentiment. It argues that migrants' cultural identities, when intertwined with their religious affiliations, are socially constructed as "different" and "incompatible," leading to processes of digital otherization. This digital otherization extends beyond migrants themselves to encompass Islam, the religion of the majority population in Turkey, thus fostering Islamophobic narratives. İçinde the Turkish context, the proliferation of Islamophobic narratives appears to be closely linked to the widespread use of social media and the significant influx of migrants from Arab countries, particularly Syria. Employing a netnographic methodology, this study analyzes posts on the social media platform X (formerly known as Twitter) containing keywords such as "Syrian," "refugee," and "migrant." Through descriptive analysis, the research identifies the key characteristics of Islamophobic discourse as it relates to migration. While parallels with Western Islamophobic narratives exist, the discourses produced in Turkey exhibit distinct features. As a result of the study, it has been identified that Islamophobic discourse produced on platform X in Turkey is grounded in nationalist attitudes toward foreigners or the "other," and is articulated particularly through clothing, appearance, and lifestyle. Islamophobic discourse targeting migrants has been predominantly shaped within the context of associating Islam and Muslims with terrorism. Similarly, the characterization of Islam or Muslims as "barbaric," and the subsequent production of Islamophobic narratives based on this notion, has also been observed as a widespread phenomenon. However, the most prominent theme emerging in the X posts is the claim that migrants are socially incompatible and that they disrupt Turkish culture by constructing a radical religious system, which forms the basis of Islamophobic discourses in this context.

Keywords: Islamophobia, Migration, Digital Othering, Social Media, Nationalism, Digital Discourse

Extended Abstract

In this study, Islamophobic discourses produced within the context of migrants on social media networks in Turkey are examined. The primary aim of the study is to identify Islamophobic discourse generated by users from a predominantly Muslim society on social media platforms. Within this framework, another objective of the study is to highlight the Islamophobic elements embedded within the discourse of othering directed at migrants. To this end, posts shared on the social media platform X were analyzed. X stands out as a platform where public debates are conducted to a certain extent, making it a prominent space for the production of Islamophobic and anti-immigrant discourse. This situation is, of course, also related to the structure of social media and the various forms of agency it provides to users.

Given the focus on a social media platform such as X, the study adopted the netnographic method, which is particularly useful for examining cultures and texts within digital networks. Through the netnographic approach, researchers are able to observe digitally constructed cultures either through participatory or non-participatory means and construct a contextual framework around them. İçinde this study, to identify the dynamics through which anti-immigrant discourse in Turkey contributes to the formation of Islamophobic narratives, posts shared on X under the hashtags #OrtaDoğulular (Middle Easterners), #suriyelilerdefolsun (SyriansMustGo), and #şeriatistemiyoruz (WeDoNotWantSharia) were analyzed. Although the hashtag #şeriatistemiyoruz does not directly target migrants, it was included in the study due to its Islamophobic content and its relevance within

the context of migration-related discourse. The content under the selected hashtags was imported into the qualitative data analysis software MAXQDA. At this stage, netnographic observations and field notes were compiled, and selected sample posts were subjected to further analysis. The posts included in the study were analyzed qualitatively in accordance with predefined categories.

In studies on Islamophobia, its manifestations have been categorized into seven distinct forms. The qualitative analysis conducted in this study was based on these seven categories, with an additional category identified through field observation and subsequently incorporated into the analysis. However, it was observed that three of the seven categories were scarcely utilized by Turkish users and thus were excluded from the analysis. As a result, the analysis was conducted based on five categories: four derived from the literature and one emergent from the data. The four literature-based categories include: attacks on Islamic symbols, associating Islam (Muslims) with terrorism, associating Islam (Muslims) with barbarism, and political extremism. The fifth category, identified through the data, pertains to lifestyle and social integration. Among these, the categories of associating Islam (Muslims) with terrorism and associating Islam (Muslims) with barbarism are generally considered religion-based in the literature. However, in the discourse of users from Turkey, these associations predominantly target migrants, framing them within the broader context of religious belief.

The findings of the study revealed that the most prevalent form of Islamophobic discourse in the context of migrants was attacks on Islamic symbols. These attacks primarily targeted women's clothing, focusing on styles associated with religious commandments, and resulted in the marginalization of women on this basis. While such discourse may not appear to be directed solely at migrants, a significant degree of othering and hate speech was observed specifically toward Arab women's style of dress. The absence of references to major Islamic symbols such as the call to prayer (adhan), mosques, or minarets in these attacks can be attributed to the study's focus on Islamophobia within the context of migration. Another frequently observed category in the study was Islamophobic discourse related to lifestyle and social integration. Posts within this category often overlapped with those from other categories. For instance, the portrayal of migrants' lifestyles as indicative of political extremism, or the stereotype that they are prone to violence, was often expressed in ways that included either explicit or implicit Islamophobic undertones. In addition to these observations, it is evident that, across all identified categories, there is a strong prevalence of othering and the production of Islamophobic discourse on the X platform in the context of migration. This is especially apparent in hashtags supported by anti-migrant groups, which function as echo chambers and showcase anti-migrant and Islamophobic narratives in a particularly radicalized form.

Giriş

Bu çalışmada, Türkiye'de sosyal medyada göç bağlamında üretilen İslamofobik söylem incelenmiştir. Çalışmanın temel odak noktasını toplumların yaşam biçimleri, kültürleri ve inanışları gibi kimliğini inşa eden ayrıştırıcı noktaların belirginliği oluşturmaktadır. Bugün geline nokta yaşanan siyasal gelişmeler ve teknolojinin özellikle de iletişim teknolojilerinin gelişimi farklı toplumları daha fazla etkileşime geçer hale getirmiştir. Ancak bu çalışmada incelenen toplumsal etkileşimlerin temelinde siyasal etkenlerle ortaya çıkan sosyal durumlar yer almaktadır. Buna ek olarak toplumsal etkileşimlerin sosyal medyada görülme biçimlerine odaklanılmıştır. Bu bakımdan sosyal medya ağlarında bir etnik gruba ya da bir inanca karşı geliştirilen ötekileştirme söylemlerine odaklanılmıştır.

Çalışmada incelemeye alınan İslamofobi söylemlerinin yaygınlaşmasında göçmen karşıtlığının da yer alması nedeniyle bunu hem etnik hem de inanç temelli bir ötekileştirme ve nefret söylemi olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim bu durum İslamofobi kavramına ilişkin açıklamalarla birlikte daha belirgin hale gelecektir. Ancak İslamofobi söylemlerinin kaynağı olan göç ve göçmen karşıtlığı bağlamlarına kısaca değinmekte yarar vardır.

Göç kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK) çevrimiçi sözlüğünde (2025): “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi göç hem bir ülkenin içinde gerçekleşebilen bir eylem olduğu gibi hem de ülkeler arasında yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra göç, ekonomik, toplumsal veya siyasi gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Siyasi nedenlerle gerçekleşen göçlerin daha çok toplu göçlere yol açtığını eklemek gerekmektedir. Göç bu şekilde tanımlanıp konumlandırılırken göç eden kişiler yani göçmenler ise TDK çevrimiçi sözlüğünde (2025): “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk); muhacir” şeklinde tanımlanmaktadır. Burada da görüldüğü gibi göçmen kavramı göç kavramından ayrılmaktadır. Nitekim göç iç ve dış göç olarak ayrılırken göçmen kavramı farklı bir ülkeye göç eden insanları nitelemek için kullanılmaktadır.

Göçmenler, göç ettikleri topluma uyum sağlama ve yerli halkla birlikte yaşama aşamasında çeşitli sorunlar da yaşamaktadır. Bu sorunların bir kısmı yabancıya karşı takınılan tavırdan kaynaklanmakta ve bunu hem geç eden hem de göç alan kesimler sergileyebilmektedir. Nitekim özellikle son 100 yıla bakıldığında büyük bir bölümün göç edenlerin topluma uyumunun sağlanmasına yönelik politikaların benimsendiği görülmektedir. Öte yandan 2000 sonrasında ise göç ve göçmen karşıtlığı hem politik alanda hem de toplumsal yaşamda kendini göstermeye başlamıştır. Buna ek olarak 2000 sonrasında az göç çok entegrasyon politikaları benimsenmeye başlanmıştır. Söz konusu entegrasyon, kendisini daha iyi geliştirmiş bireyleri göçmen olarak kabul etme ve onları asimile etme politikalarını kapsar hale gelmiştir (Canatan, 2012; Canatan, 2013). Dolayısıyla göçmen karşıtlığı yalnızca toplumsal bir refleks olmanın dışına çıkarak politik alanın da etkisiyle oluşan bir olgudur.

Göçmen karşıtlığı, genel anlamda iki temel nedene dayanarak ortaya çıkmaktadır. Bunlar çıkarlar ve kimlik olarak sıralanmaktadır. Burada belirtilen çıkarlar; ekonomik, sosyal ve siyasi gibi insan yaşamını etkileyen durumları kapsamaktadır. Nitekim insanlar gündelik yaşamlarında alanlarını kısıtlayan ya da onlara ait olan bir alanı paylaşmak zorunda kaldığı kişileri istemeyecektir. Çıkarlar bağlamında ortaya çıkan göçmen karşıtlığı tam da buna dayanmakta ve daha fazla alan ve ürüne sahip olma isteğiyle göçmenleri ötekileştirip dışlayarak geri alma çabasının yansımasıdır. Öte yandan kimlik bağlamında göçmen karşıtlığı ise kültürel ve toplumsal yaşamı koruma anlamıyla ortaya çıkmaktadır. Kimlik bağlamında göçmen karşıtlığı daha çok muhafazakâr ya da milliyetçi ideolojilerle ilişkili olarak oluşmaktadır (Sides & Citrin, 2007). Buna karşın günümüzde aşırı sağ ideolojilerin göçmen karşıtlığının yaygınlaşmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Aşırı sağ ideolojiler kültürel bir muhafazakârlığın ötesinde etnik ve ırkçı bir düşünce temeline dayanarak göçmen karşıtlığı gerçekleştirmektedirler.

Göçmen karşıtlığı hem söylem hem de eylem olarak ortaya çıkışı görüldüğü gibi belirli kalıp yargılara dayanarak ortaya çıkmakta ve nefrete dayanmaktadır. Bu anlamda göçmen karşıtlığı nefret söylemi ve nefret suçlarıyla şekillenmektedir. Bu çalışmada sosyal medya ağlarında ortaya çıkan ve nefret söylemi olarak kabul edilecek nefret söylemine odaklanılması nedeniyle nefret söylemi ve çevrimiçi nefret söylemine kısaca değinmekte yarar vardır. Binark ve Çomu (2012) nefret söylemini:

“İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milletçilik de dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir.” şeklinde tanımlamaktadır. Buna ek olarak nefret söylemi biçimleri ise “siyasal”, “kadınlara yönelik”, “yabancılar ve göçmenlere yönelik”, “cinsel kimlik temelli”, “inanç ve mezhep temelli” ve “engellilere ve çeşitli hastalıklara yönelik” nefret söylemi olarak sınıflandırılmaktadır (Binark & Çomu, 2012). Görüldüğü gibi nefret söylemi toplumun farklı kesimlerinden olan oldukça geniş bir alana yönelik olarak ortaya çıkabilmektedir. Çevrim içi ağlarda bu durum daha belirgin olmaktadır. Dijital ağların sınırsız içerik üretim olanağı ve anonimlik özellikleri bu alanlarda nefret söyleminin daha yaygın bir şekilde görülmesine neden olmaktadır. Bloglar, sosyal medya siteleri ya da haber siteleri nefret söylemlerinin görüldüğü çevrim içi alanlar olarak dikkat çekmektedir (Kurt, 2019; Alikılıç ve diğerleri, 2021)

Yukarıda belirtilen temel nedenlere dayanarak ortaya çıkan göçmen karşıtlığı söylem ve eylemlerde kendini göstermektedir. Sosyal ve kültürel nedenlere dayanarak ortaya çıkan göçmen karşıtlığı hem milliyetçilik hem de dini bağlamlarda ortaya çıkabilmektedir. Müslüman göçmenlere yönelik dini bağlamdaki göçmen karşıtlığı temelinde İslamofobi söylemi ya da eylemi de içermektedir. Bir anlamda göçmen karşıtlığının İslamofobik boyutu kültürel ırkçılık olarak da tanımlanabilir. Ancak tam anlamıyla bir etno ırkçılık değil bir inanç nedeniyle ortaya çıkan karşıtlık söz konusudur (Barın, 2021) İslamofobi algısının göç ile ilişkisi ise Müslüman toplumlardan Batılı ülkelere doğru yaşanan göçte artış meydana gelmesine dayanmaktadır. Batı dünyasının yaşayış biçimiyle Müslümanların yaşam biçimleri yani kültürleri farklılıklar göstermektedir ve buna aşırı sağ ideolojilerin desteklediği provokatif nefret söylemleri de ciddi artışa neden olmaktadır. İslamofobi, Batılılar için hem inanç hem de etnik bağlamlarla kapsayıcı bir ötekileştirme biçimi olmaktadır. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte bu ötekileştirme biçimi çok daha fazla olmaya başlamıştır (Erayman, 2022). Bu anlamda çalışmada, İslamofobi kavramının tanımı ve gelişimine ilişkin açıklamalarla birlikte göç, göçmen karşıtlığı ve İslamofobi ilişkisi daha belirgin hale gelecektir.

Alanyazında İslamofobi farklı bağlamlarda birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu anlamda Bünyamin Uzun (2024), çalışmasında İslamofobi ve medya konusunda Web of Science (WoS) veri tabanında 465 çalışma olduğunu saptamıştır. Uzun’un çalışmasında göre 2004 yılından bugüne 465 çalışma yapıldığı görülmektedir. Elbette WoS veri tabanının dışında da İslamofobi konulu çalışmaların yapıldığı unutulmamalıdır. Literatürde göçmen karşıtlığı bağlamında ortaya çıkan ve dijital medyada ortaya çıkan İslamofobik söyleme odaklanan birçok çalışma bulunmaktadır. Nitekim Awan (2016), sosyal medya ağlarında İslamofobik söylemi ve nefreti Facebook grupları üzerinden incelemiş ve gruplarda İslamofobik söylemin dolaşıma sokulduğunu saptamıştır. Awan, çalışmasında İslamofobik söylemin nefret söylemini kapsayan bir bağlamda olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’den araştırmacılar da hem dijital ağlardaki İslamofobik söyleme hem de göçmen karşıtlığı bağlamındaki İslamofobik söyleme odaklanmıştır. Kılıcı ve arkadaşları (2017), sosyal medya ağlarından YouTube’da paylaşılan iki farklı video ve yorumları İslamofobik söylem bakımından incelemiştir. Söz konusu çalışmada içerikler eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiş ve hem içerik hem de yorumlarda İslamofobik söylemin yoğunlaştığını ve İslamofobik kalıp yargıların kökleştiğini saptamışlardır. Göçmen karşıtlığı bağlamında Avrupa’da İslamofobik söylemi inceleyen İlgaz (2023), Avrupa’ya Müslüman toplumlardan gerçekleşen göçlerin İslamofobik söylemin yaygınlaşmasına etki ettiğini saptamıştır. Ona göre İslamofobik söylem kültürel karşıtlık ve çıkarların paylaşılması noktasındaki anlaşmazlıktan

kaynaklanarak ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde Murat Saraçlı (2019) da göç politikalarının Avrupa’da İslamofobik söylemin gelişmesinde rol oynadığını saptamıştır. Görüldüğü gibi literatürde yer alan çalışmaların çoğunluğu İslamofobik söylemin ortaya çıkış nedenleri ya da dolaşım acıktığı mecra üzerine odaklanmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye’de sosyal medya ağlarından X platformunda göç ve göçmen bağlamında üretilen İslamofobik söylem incelenmiştir. Bu anlamda, #şeriatistemiyoruz, #Suriyeliler, #OrtaDoğulular ve #suriyelilerdefolsun gibi etiketler ve “Suriyeliler”, “mülteciler” ve “göçmenler” gibi anahtar kelimeler ile arama yapılmış ve elde edilen paylaşımlar incelemeye alınmıştır. Söz konusu aramalarda elde edilen paylaşımlar nitel araştırma yöntemlerinden netnografik yöntemle analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında göç ve göçmenler bağlamında Türkiye’de üretilen ve sosyal ağlarda dolaşıma sokulan İslamofobi söylemleri belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Çeşitli bağlamlarda göç ve göçmen karşıtlığına dayanan İslamofobi söylemlerinin sosyal medya ağlarında farklı türlerinin dolaşıma sokulduğu saptanmıştır.

1. İslamofobi Kavramının Genel Çerçevesi

İslamofobi kavramı, Fransızca “Islamophobie” kelimesinden türetilerek dünya dillerine yayılmış ve yaklaşık olarak 100 yılı aşkın bir süredir üzerinden tartışılmaktadır. 1920’li yıllarda Fransa’da sömürgeleri ya da sömürgelerden gelen insanları ötekileştirmek için İslamofobi kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Bu noktada Fransa’nın sömürgelerinin büyük bir çoğunluğunun Müslüman Afrika ülkeleri olduğunu eklemek gerekmektedir. Bu anlamıyla da İslamofobi kavramının ilk ortaya çıkışı da günümüzdeki kullanımı da Müslümanları ötekileştirme amaçlı olmuştur (Sayyid, 2014). Ancak İslamofobi algısının oldukça eski dönemlere dayandığı ve belirtilen 100 yıllık süreçle sınırlanamayacağı da belirtilmelidir. Tarihsel anlamda İslam medeniyeti ile Batılı toplumların tanışmasının ardından sürekli olarak bir mücadele içinde oldukları bilinmektedir. Bu durum Emevilerin İspanya ve Fransa’ya çıkarmaları ile başlayıp Haçlı Seferleri ile ve Osmanlı’nın Avrupa’ya yerleşme politikaları ile devam etmiştir. Modern dönemde ise özellikle son 50 yılda Batı’nın bir “öteki” yaratması için en güçlü seçenek Doğu ve İslam dünyası kalmıştır. Nitekim 1979 İran İslam Devrimi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağılması burada etkili olan faktörler olmuştur. Doğu’nun “öteki” olarak belirlenmesi oryantalizm düşüncesinin (Said, 2016) de bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ancak 2000’li yıllara gelindiğinde 11 Eylül saldırıları, Madrid, Londra, Brüksel saldırıları ve Charlie Hedbo saldırısı gibi terör olayları medyada İslamofobi söyleminin inşasında etkili olmuştur (Dondurucu, 2022; Kılıcı ve diğerleri, 2017).

İslamofobi algısının Batı toplumlarında yaygınlaşmasında siyasi ve sosyal etkenlerin önemli bir role sahip olduğunu düşünen Dondurucu (2022), Fransa gibi Avrupa devletlerinde ayrılarak bağımsız olma mücadelesi veren Müslüman toplumların devlet kurma ve bağımsızlık mücadeleleri siyasal boyutu oluşturmuştur. Sosyal boyutta ise sömürgelerden işçi olarak getirilen insanların Avrupa’da ya da Amerika’da yaşamlarını sürdürme biçimlerinin toplumsal entegrasyonu sağlayamaması gösterilmektedir. Siyasal bağlamda Tunus, Cezayir ve Nijer gibi ülkelerin bağımsızlık mücadeleleri onlara karşı bir düşmanlığı ortaya çıkartırken onların inancı olan Müslümanlığı da beraberinde getirmiştir. Toplumsal uyum bağlamında değerlendirildiğinde ise yaşam biçimlerinin farklılığı, ibadet etme alışkanlıkları bu anlamda farklılığın temel kaynakları olmuştur. Ancak daha önce de değinildiği gibi bir “öteki” inşa etme ve ideolojik olarak toplumları kanalize etme girişiminin önemli olduğu görülmektedir.

Öte yandan İslamofobi kavramının yaygınlaşması 1970’li yıllara denk gelmiştir. Bu yıllarda yaşanan Petrol Krizi ve İran İslam Devrimi gibi olaylar Batılı ülkelerde Müslümanlara karşı bakışı

değiştirmeye başlamıştır. Bu değişim daha çok Müslümanlara karşı bir tutum benimseme ve onlara karşı önyargı oluşturma bağlamında olmuştur. Bugün bilinen anlamda İslamofobi 2000'li yılların başlarında ortaya çıkmıştır. Nitekim 11 Eylül 2001 saldırısı ve hemen ardından yaşanan siyasi gelişmeler İslamofobi söylemlerinin artmasına neden olmuştur. Elbette bunun altında Müslüman toplumların devletlerinde (Afganistan, Irak, Lübnan ve Filistin gibi) yaşanan savaşlar ve göç hareketleri yatmaktadır. Bütün bunlara ek olarak yaşanan söz konusu siyasal krizlerin hemen öncesinde 1997 yılında Runnymede Trust tarafından yayımlanan 'İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Zorluk' başlıklı rapor da İslamofobi kavramının çerçevesini çizen akademik literatürün öncüsü olarak ortaya çıkmıştır (Allen, 2007; Allen, 2010).

Tarihsel gelişimi bu şekilde olan İslamofobi kavramı en basit haliyle İslam dini ve bu dine inanan insanlara karşı olumsuz algı geliştirerek Müslümanlar hakkında önyargılar oluşturmak ve tutum ya da davranışları biçimlendirmek olarak tanımlanabilir (Bleich, 2012). Bu anlamda Müslümanlara karşı korku, nefret, ırkçı ve düşmanca tavırlar İslamofobi'nin ortaya çıkış biçimleridir. İslamofobi, çoğunlukla Müslümanların azınlıkta olduğu başta Avrupa ve ABD olmak üzere toplumlarda yaygın bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla İslamofobi'nin yoğun bir şekilde görüldüğü alanlar Edward Said'in (2016) Batı'nın gözünden Doğu'yu konumlandırma teorisini açık bir şekilde doğrulamaktadır. Nitekim Doğu'nun temsilcisi İslam olmakta ve İslam ile İslam'ın mensupları korkutucu ve kötü bir imge olarak kabul edilmektedir. Bu da başlı başına bir İslamofobi olmaktadır çünkü bireyler ya da o gruba ait topluluk yalnızca dini inancı nedeniyle ötekileştirilmekte ve dışlanmaktadır.

İslamofobi kavramına ilişkin yapılan tanımlamalarda çoğunlukla Müslümanların azınlıkta olduğu başta Batı toplumları olmak üzere çeşitli toplumlarda Müslümanlara karşı korku, nefret ve önyargılar ön plana çıkarılmaktadır. Buna karşın Müslümanların çoğunlukta olduğu toplumlarda da İslamofobi söylemleri ya da eylemleri görülmektedir. Nitekim İran İslam Devrimi'nin ardından İslam dininin geleneklerini reddetme ile ortaya çıkan İslamofobi söylemleri görülmeye başlanmıştır. Bu anlamda özellikle giyim tarzı üzerinden bir karşı duruş dini değerlere karşı korkuyu da beraberinde getirmiştir (Allen, 2007). Buna benzer şekilde Arnavutluk, Endonezya, Mısır ve Pakistan (Bayraklı & Hafez, 2019), Malezya (Osman, 2017) ve Türkiye (Abbas, 2019; Tam, 2021) gibi toplumlarda da çeşitli bağlamlarda İslamofobi söylemleri görülmeye başlanmıştır. Söz konusu ülkelerde görülen İslamofobi söylemlerinin çoğunluğu yaşam tarzı ve giyim tarzı gibi bağlamlarda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Müslümanların azınlıkta olduğu toplumlarda başlayan İslamofobi söylemlerinin farklı alanlara yayıldığını söylemek mümkündür. Ancak Müslümanların çoğunlukta olduğu toplumlarda görülen İslamofobi Batılı toplumlarda görülen İslamofobi'ye göre daha yumuşak ve eylemsel bir sorun oluşturmaktan daha uzak bağlamlarda olmaktadır.

Öte yandan Türkiye'de görülen İslamofobik söylem Avrupa ve ABD gibi Batılı toplumlara benzer nedenlere dayanarak artış göstermiştir. Daha önce de değinildiği gibi siyasal krizler ve göçler Batılı toplumlarda İslamofobi algısının artış göstermesine neden olmuştur. Türkiye, özellikle son 10 yılda başta Suriye olmak üzere çeşitli Orta Doğu ülkelerinden yoğun bir göç almıştır. BM UNCHR (2025) tarafından yayınlanan ve Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi'nin 2024 yılı verilerine göre Türkiye'de 3,2 milyon Suriyeli 12,5 bin Afgan, 12.9 bin Iraklı ve 5.4 bin İranlı göçmen bulunmaktadır. Öte yandan İçişleri Bakanlığı'nın (2025) 14 Nisan 2025 tarihinde yayınladığı rapora göre ülkede toplam 4 milyon 43 bin göçmen bulunmaktadır. Söz konusu göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun Arap Baharı sonrasında oluştuğunu belirtmek gerekmektedir. Bu anlamda gelişen göç hareketliliği ve göçmenlerin dini kimlikleri ve temsil ettikleri değerler ötekileştirme kaynağı olmuştur. Dolayısıyla göçmenlerin kimliği üzerinden İslamofobi söylemleri üretilmekte ve ötekileştirme gerçekleştirilmektedir. Bu

ötekileştirme ve nefret söylemleri yalnızca Türkiye değil bütün dünyada benzer bağlamlarda ortaya çıkmakta ya da yaygınlaşmaktadır. Nitekim söz konusu söylemlerin yaygınlaşmasında medyanın önemli bir rolü olmaktadır.

Medya, toplumun belirli konularda görüşlerinin oluşması ya da algılarının inşa edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Medyanın insanlara bilgi aktarımı sağlayan bir pozisyonunun olması düşünceleri ve eylemleri etkileme ya da şekillendirme gücünün kaynağını oluşturmaktadır. İslamofobi algısının inşasında ve aktarımında başta geleneksel medya daha sonra da sosyal medya rol oynamıştır. Geleneksel medya 11 Eylül saldırılarının ardından yaşanan birçok olumsuzluğu Müslümanlarla ilişkilendirerek İslamofobi algısının inşasında öncülük yapmıştır. Bir anlamda Avrupa ve ABD medyası başta olmak üzere çeşitli ülkelerdeki medya kuruluşları Müslümanları “günah keçisi” ilan ederek birçok olumsuzlukta hem göçmenleri zorluklarla karşı karşıya bırakmış hem de toplumsal kutuplaşmaya katkı sunmuştur (Awan, 2016; Laido ve diğerleri, 2020). Türkiye’de ise İslamofobi söylemleri çeşitli medya içeriklerinde görülmüştür. Bu anlamda filmlerde, karikatürlerde ve nadiren de olsa haberlerde İslamofobi içeren kesitler ya da içerikler yer almıştır (Bayraklı & Yerlikaya, 2017). Öte yandan sosyal medyanın yaygınlaşması ile birlikte İslamofobik söylem çok daha yaygın ve daha radikal bir biçimde görülmeye başlanmıştır. Çünkü sosyal medya herkesin içerik üretebildiği ve paylaşım yapabildiği başka bir deyişle herkesin görüşlerini yayabildiği bir alanı temsil etmektedir. Dolayısıyla sosyal medyada İslamofobi söylemlerinin üretim biçimlerinin incelenmesi gerekmektedir.

2. Sosyal Medya Ağlarında Üretilen İslamofobi Söylemleri

Sosyal medya ağları, dijital teknolojilerde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak günümüzde insanların yaşamının önemli bir parçası haline gelmiştir. Gündelik yaşamın neredeyse her alanını etkileyen sosyal medya ağları, bireylerin dijital medyada tüketici olmaktan çıkarak üretici konumuna gelmesine olanak veren Web 2.0 teknolojisine dayanarak gelişmiştir. Dijital teknolojilerin ilki olan Web 1.0 geleneksel medyada olduğu gibi bireylerin yalnızca tüketim yapan ve medya içeriklerini görüntüleyebilen bireyler olmalarına olanak sağlarken Web 2.0 ile birlikte üreten tüketiciler ortaya çıkmıştır. Söz konusu teknoloji 2004 yılında ortaya çıkmıştır (Fuchs, 2014; Kahraman, 2014). Öte yandan sosyal medya ağları da 2004 ve sonrasında ortaya çıkıp yaygınlaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim 1990’lı yılların sonlarında ve 2000’li yılların başlarında çeşitli sosyal medya ağı oluşturma denemeleri görülmesine karşın bugün sosyal medya olarak tanımladığımız ağların öncülü olan Facebook 2004 yılında kurulmuştur. Buna ek olarak belirtilen dönemdeki denemelerin hiçbiri başarılı olamayarak varlığını sürdürememiştir. 2010’lu yıllara gelindiğinde ise dünya genelinde yaygın bir şekilde sosyal medya kullanıcıları oluşmuştur. Sosyal medya hem kişiselleştirilmiş kamusal alanlar oluştururken hem de toplumsal yaşamı ciddi anlamda etkileyen bir alan oluşturmıştır (Uzun, Toplumsal bellek ve 12 Eylül hafıza, medya ve inşa, 2023). Sosyal medyanın kişiselleştirilmiş kamusal alanlar oluşturması özellikle marjinal görüşlerin bir araya gelip hem söylem hem de eylem için toplanma alanlarını yaratmıştır. Hem geleneksel medyada hem de toplumsal yaşamda üretilemeyecek radikal söylemler sosyal medya ağlarında sıradanlaşmaktadır. Bunu sağlayan en önemli nokta ise yankı odalarının oluşturduğu özgüven ve bireylerin kişiselleştirdikleri kamusal alanın sağladığı tartışma ortamı olmuştur. Bu anlamda İslamofobi söylemleri gibi ötekileştirme ve nefret söylemi içeren içerikler sosyal medya ağlarında dolaşıma girebilmektedir.

Çalışmada daha önce de değinildiği gibi göç alan bölgelerde göçmen karşıtlığı hem sosyal yaşamda hem de sosyal medya ağlarında ortaya çıkmaktadır. Göçmen karşıtlığını oluşturan söylemler göçmenlerin etnik kimliği, yaşam tarzları, dini inanışları ve sosyo-ekonomik konumları gibi çeşitli bağlamlarda oluşmaktadır. Göçmen karşıtlığı son dönemde başta Batı ülkeleri olmak üzere Müslüman olmayan ülke ya da toplumlarda İslamofobi söylemlerinin üretilmesi ile de kendini göstermektedir.

Ancak bu durum son yıllarda Müslümanların çoğunlukta olduğu ülke ve toplumlarda da görülmektedir. Bu anlamda yapılan çalışmalarda Arnavutluk (Beka, 2019), Endonezya (Hastuti ve diğerleri, 2024; Zahed, 2019), Malezya (Osman, 2017), Mısır (Kosba, 2019) ve Türkiye (Tam, 2021) gibi Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerde İslamofobi söylemleri güçlenmektedir. Görüldüğü gibi İslamofobi söylemleri yalnızca Batılı toplumlarda görülen bir olgu olmaktan çıkarak Müslüman toplumlarda da görülmeye başlamıştır. Bunun altında yatan nedenlerin başında ise sosyal medya ağlarında oluşan kişiselleştirilmiş kamusal alanların yattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Türkiye’de görülen İslamofobi söylemleri için geleneksel medyadan bazı örnekler sunulmasına karşın sosyal medya ağlarında özellikle Facebook ve X platformlarında ciddi anlamda İslamofobi söylemleri görülmektedir.

Sosyal medya ağlarında üretilen İslamofobi söylemleri çeşitli temel stereotipilere dayanarak oluşturulmaktadır. Bu anlamda en fazla ön plana çıkan kavramlar ise Müslümanların terör, şiddet, olumsuzlukların kaynağı olma ve toplumsal uyumsuzluk gibi temel ayrıştırıcılar olmaktadır. Nitekim söz konusu stereotipiler hem Müslümanların azınlıkta olduğu Batılı toplumlarda hem de Müslümanların çoğunlukta olduğu ülke ve toplumlarda üretilen İslamofobi söylemlerinde görülmektedir (Abbas, 2019; Awan, 2016). Buna ek olarak hem Batılı toplumlar hem de Müslüman toplumlarda İslamofobi söylemlerinin artış göstermesinde göç ve göçmen algısının etkili olduğu saptanmıştır. Nitekim başta Avrupa olmak üzere Batılı toplumların Müslüman göçmenlerle etkileşimi ve ardından yaşanan çeşitli olumsuzluklara benzer şekilde Türkiye’nin de göçmenlerle etkileşimi ve yaşanan bazı olumsuzluklar İslamofobi söylemlerinin gelişmesinde rol oynamıştır (Aras & Sağıroğlu, Almanya için Alternatif Partisi’nin göçmen karşıtlığı, 2020; Tam, 2021). Dolayısıyla Türkiye’deki İslamofobi söylemlerinin yaygınlaşmasında göçmen karşıtlığını da kapsayan ideolojik görüşlerin etkili olduğu söylenebilir. Söz konusu İslamofobi söylemlerinin dünyadaki benzerlerine yakın bir bağlamda geliştiği ancak ülkenin toplumsal karakterine uygun bir bağlamda geliştiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

Dünya genelinde İslamofobi söylemlerinde sıkça kullanılan Müslümanların suç ve terörle ilişkili olduğu algısı 11 Eylül saldırılarının hemen ardından yaygınlaşmıştır. Bu durum hem göçmen karşıtlığının yaygınlaşmasına neden olurken hem de İslamofobi algısının özellikle de Batılı toplumlarda güçlenmesine yol açmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında medyanın özellikle de sosyal medyanın ciddi bir payı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Stier ve diğerleri, 2017). Nitekim özellikle Batılı ülkelerde ortaya çıkan olumsuz bir durum ya da terör saldırısı söz konusu olduğunda suçluların kimliği saptanmadan önce Müslüman olduklarına yönelik haberler görülmüştür. Bunun ardından sosyal medya ağlarında kullanıcılar Müslümanlara yönelik korku, nefret ve ırkçı söylemler geliştirmeye başlamış ve bu yaygınlaşmıştır. Türkiye’de de benzer bir durumun olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Türkiye’de yaşanan olumsuz bir olayda şüphelinin yabancı uyruklu olduğuna ilişkin bir bilginin ortaya atılmasının hemen ardından sosyal medya ağlarında İslamofobi söylemleri de içeren söylemler görülmektedir.

İslamofobi söylemlerinin göç bağlamında ortaya çıkmasında özellikle Batılı toplumlarda çeşitli siyasi gelişmeler ve siyasetçilerin tutumları da etkili olmaktadır. Siyasetin ve siyasetçilerin sürecin bir parçası olmasıyla birlikte konunun medya gündemine gelmesi daha da artmakta ve söylemler medyatikleşmektedir. İslamofobi söylemleri ile algı yaratılması ve sürekli gündemde tutulmasında medya siyasilerin söylemlerini aktararak önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin göç ve göçmen karşıtlığına yönelik geliştirdiği politika ile Almanya İçin Alternatif Partisi (AfD), Fransa ve Macaristan’daki aşırı sağ partilerin söylemleri (Aras & Sağıroğlu, 2018; Aras & Sağıroğlu, 2020) ve Macaristan Başbakanı Viktor Orban’ın 2017 ile 2020 yıllarındaki açıklamaları bu anlamda değerlendirilebilir. Söz konusu politika ve söylemler hem göçmen karşıtlığı hem de bunun bir parçası

olarak İslamofobi söylemlerinin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Buna ek olarak İslamofobi algısının yaygınlaşmasını sağlayarak medyada ve sosyal medya ağlarında sıkça görülen bir durum haline getirmeye çalışmaktadır. Nitekim söz konusu siyasi söylemler ve politika uygulamaları başta sosyal medya ağları olmak üzere çeşitli medya içeriklerinde İslamofobi söylemlerinin artmasına yol açmıştır (Erayman, 2022). Öte yandan Türkiye’de sosyal medya ağlarında göçmen karşıtlığı aşırı sağ ideolojiye sahip siyasi yapılanmalar tarafından organize bir şekilde ortaya atılmaktadır. Söz konusu göçmen karşıtı söylemler aynı zamanda İslamofobi söylemlerini de içerdiği görülmektedir (Eray Yardım, 2024; Uzun, 2024). Bu anlamda Avrupa’dakine benzer bir İslamofobi söylemi oluşturulduğu ve dolaşıma sokulduğu görülmektedir.

İslamofobi söylemlerinin sosyal medyadaki durumuna bakıldığında sosyal medya ağlarının yaygınlaşmasına paralel bir gelişim olduğu söylenebilir. Son 10 yılda dünyada ve Türkiye’de sosyal medya ağlarının hızla yaygınlaşması ve terör gibi suçları da içine alan nefret söylemlerinin yaygınlaşması İslamofobi söylemleri ile özdeşleşmeye başlamıştır. Son 10 yılda sosyal medya ağlarında çeşitli bağlamlarda ötekileştirme ve nefret söylemleri %25 artış göstermiştir (Tam, 2021). Kılıcı ve arkadaşlarına (2017) göre, ırkçı nefreti, her türlü yabancı düşmanlığını ve dinsel hoşgörüsüzlük gibi nefret söylemleri sosyal medya ağlarında yoğun bir şekilde dolaşıma girmektedir. Bunun oluşmasının temel nedeni ise sosyal medya başta olmak üzere dijital ağların geniş kitlelerin içerik üretmesine olanak sağlamasıdır. Dijital ağlarda içerik üretimi dinsel hoşgörüsüzlük olan nefret söylemi olarak değerlendirdiğimiz İslamofobik söyleme alan oluşturmaktadır.

Bu anlamda İslamofobi söylemleri Batılı toplumlarda her alanda yaygınlaşırken Türkiye’de özellikle sosyal medya ağlarında daha fazla yaygınlaştığı görülmüştür. Söz konusu artış Türkiye’den kullanıcıların yer aldığı neredeyse bütün sosyal medya ağlarında kendini göstermektedir (Tam, 2021). Özellikle göçmenlerin tarafı olduğu toplumsal ya da bireysel sorunların tartışılması ırkçı nefret söylemi ve İslamofobi söylemlerini içeren bağlama oturmaktadır. Sosyal medya ağlarının denetimden uzak mecralar olması da böylesi söylemlerin daha fazla oluşması ve yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Sosyal medya kullanıcıları anonim olarak varlık göstermenin verdiği rahatlıkla marjinal davranışlar ya da söylemler geliştirebilmektedir. Dolayısıyla böylesi durumların sosyal medya ağlarında daha yaygın bir şekilde olması beklenen bir durumdur.

Öte yandan sosyal medya ağlarında İslamofobi söylemlerinin oluşturulduğu alanlara yönelik Awan (2016), çoğunlukla kapalı gruplar ve anonim hesapların yoğun bir şekilde kullanıldığını belirtmektedir. Başta Facebook olmak üzere bazı sosyal medya ağları kapalı gruplar oluşturarak dar bir çevrede tartışma ve paylaşım alanı oluşturulmaktadır. Yankı odası olarak da tanımlanabilecek bu gruplar İslamofobi söylemlerinin en marjinal bağlamıyla ortaya atılabileceği alanlardır. Nitekim bu gruplar benzer düşünceye sahip bireylerin yer aldığı alanlar olmaktadır. Başka bir deyişle İslamofobik bireylerin yer aldığı bir alanda İslamofobi söylemleri daha gür bir sesle ve aşırılık içerecek şekilde oluşturulacaktır. Bir diğer biçimi olan anonim hesaplarla İslamofobi söylemleri yayma ise özellikle Müslümanların çoğunlukta olduğu toplumlarda sıkça kullanılabilecek bir araçtır. Dijital ağlarda ürettiği söylem ve yaydığı nefretin fiziki yaşamda kendisine bir karşılığı olmayacağı düşüncesi anonim hesaplarla İslamofobi söylemleri üretmeye yönlendirmektedir. Buna ek olarak ortaya çıkardığı nefret söyleminin hukuki karşılığının daha zayıf olacağı inancı da anonim hesap kullanmanın nedenleri arasında gösterilebilir.

3. Yöntem

Bu çalışmada, Türkiye’de sosyal medya ağlarında göç ve göçmen karşıtlığı bağlamında üretilen İslamofobi söylemlerine odaklanılmıştır. Türkiye’de sosyal medya ağlarında üretilen İslamofobi söylemlerinin yapısını incelemek amacıyla X platformunda göçmen karşıtı paylaşımlar incelenmiştir.

Çalışma kapsamında göçmen karışıklığının yankı odaları olarak değerlendirilebilecek olan #Suriyeliler, #OrtaDoğulular ve #suriyelilerdefolsun gibi etiketler ve “göçmen”, “mülteci” ve “Suriyeli” gibi anahtar kelimelerle arama yapılmıştır. Buna ek olarak İslamofobi içeriği oldukça yüksek olan #şeriatistemiyoruz etiketi de incelemeye dâhil edilmiş ve göç ve göçmen karşıtı bağlamda üretilen İslamofobi söylemleri belirginleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen incelemenin X platformu üzerinden gerçekleştirilmesi üç ana nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki bütün sosyal medya ağlarının da ortak özelliği olan anonim olma ve dijital ağlarda bireylerin daha radikal görüşler savunabilmesidir. İslamofobi gibi ötekileştirme ve nefret söylemlerine yönelik incelemelerde daha zengin veri setlerinin anonimlik sağlayan alanlardan elde edileceği düşünülmektedir. Bir diğer gerekçe ise Türkiye’de sosyal medya kullanıcı sayıları ve X’in Türkiye’de kullanıcı sayıları ile dünya genelindeki kullanıcıları arasında Türk kullanıcıların konumu yer almaktadır. Nitekim Türkiye dünya genelinde en fazla X kullanıcısı bulunan 6. Ülke konumundadır (We are social, 2025). Buna ek olarak politik tartışmaların en yoğun olduğu sosyal medya ağı da X platformudur. Son ana neden ise çalışmanın araştırma yöntemine dayanmaktadır. Nitekim çalışmada netnografik yöntem benimsenmiştir.

Netnografi, dijital dünyada ya da çevrimiçi ortamlarda var olan kültürlerin incelenmesine yardımcı olan bir araştırma yöntemidir. Bu anlamda netnografik yöntem, klasik etnografi araştırmalarının dijital dünyaya tam anlamıyla uyarlanması olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle etnografik incelemelerde bir kültür ya da topluma yönelik gözlemin dijital ağlar üzerinden ve dijital kültürlerle yönelik olarak gerçekleştirilmesi netnografik araştırmayı oluşturmaktadır (Kozinets, 1998; Kozinets, 2015; Tiryaki, 2023). Netnografik çalışmalarda incelenmek istenen kültüre yönelik araştırma bilgisayar teknolojilerinin erişilebilirlik, anonimlik ve arşivleme gibi işlevleri ile gerçekleştirilir. Bu bakımdan netnografik yaklaşım ile başta sosyal medya olmak üzere dijital dünyadaki gruplar ve onların kültürleri incelenir (Kozinets, 2019).

Araştırmanın ilk aşamasında örnekleme dâhil edilecek X paylaşımlarının kapsamının belirlenmesine yönelik çalışma gerçekleştirilmiştir. “Göçmen”, “Mülteci” ve “Suriyeli” gibi anahtar kelimelerle X platformunda arama yapılarak elde edilen paylaşımlar ön incelemeden geçirilmiştir. Bu süreçte #OrtaDoğulular, #suriyelilerdefolsun ve #şeriatistemiyoruz etiketlerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı saptanmıştır. Bütün bunlar göz önüne alındığında oldukça yüksek sayıda paylaşım sayısı olduğu saptanmıştır. Nitekim aramalarda elde edilen paylaşımlar MAXQDA nitel veri analiz programının içe aktarma yöntemiyle kaydedilmiş ve 10 bin paylaşım kaydedilmiştir. Bu aşamada haberler, paylaşımlara yönelik yanıtlar ve 2025 yılından önce yapılan paylaşımlar inceleme dışında bırakılarak 1 Ocak 2025 ile 31 Mart 2025 tarihlerini kapsayan 3 aylık dönem incelemeye alınmıştır. Söz konusu sınırlandırmaların ardından tekrar MAXQDA nitel veri analiz programına aktarılan 8 bin paylaşım gözlem notu olarak kaydedilmiştir.

İncelemenin ikinci aşamasında analizin gerçekleştirileceği çerçeve belirlenmiş ve uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada ilk olarak İslamofobi literatürü incelemeye alınmış ve buna göre bir kodlama geliştirilmiştir. Kodlama uygulanırken alan notlarının gereklerine uygun olarak yeni kodlamalar oluşturulmuştur. Literatürde İslamofobi söylemlerinin ortaya çıkmasına ilişkin 7 farklı form saptanmıştır. Bunlar: Allah’a hakaret, Peygamber Muhammed’e hakaret, Kur’an-ı Kerim’e hakaret, İslami sembollere saldırı, İslam’ı terör ile ilişkilendirmek, İslam’ı barbarlıkla ilişkilendirmek ve Politik aşırılık şeklindedir (Abbas, 2001; Allen, 2007). Ancak Türkiye’de X platformunda üretilen İslamofobi söylemleri arasında Allah’a hakaret, Peygamber’e hakaret ve Kur’an-ı Kerim’e hakaret neredeyse hiç kullanılmamıştır. Buna ek olarak İslam’ı terörle ilişkilendirme daha çok göçmen karışıklığı bağlamında

sıkça görülmüş ancak literatürde belirtildiği bağlamın dışında yani dini değil ona inanları terörle ilişkili görerek İslamofobi söylemi üretildiği görülmüştür. İslam’ı terörle ilişkilendirmek ve İslam’ı barbarlıkla özdeşleştirmek benzer bağlamlarda kullanılmıştır. Kodlama sırasında görülen İslamofobi kategorisi ise, yaşam tarzı ve toplumsal uyum özellikle de laiklik isteği bağlamında İslamofobi söylemleri saptanmış ve analize dâhil edilmiştir. Çalışmada nitel bir yöntem benimsenmesi nedeniyle analiz de niteliksel olarak gerçekleştirilmiştir. Analiz soruları ise şu şekilde oluşturulmuştur:

1. X platformunda göçmen karşıtlığı bağlamında üretilen İslamofobik söylem nasıl inşa edilmektedir?
2. Göçmen karşıtlığı İslamofobik söyleme nasıl etki etmektedir?
3. İslamofobik söylem hangi kategoride yoğunlaşmaktadır?
4. İslamofobik söylem X platformunda dolaşıma sokulurken hangi etiketler kullanılmaktadır?

4. Bulgular

Türkiye’de, X platformunda göç ve göçmen karşıtlığı bağlamında üretilen İslamofobi söylemleri 5 ayrı kategoride toplanmıştır. Söz konusu kategorilerden İslami sembollere saldırı, İslam’ı (Müslümanları) terör ile ilişkilendirmek, İslam’ı (Müslümanları) barbarlıkla ilişkilendirmek ve Politik aşırılık olmak üzere 4 kategori literatüre dayanarak oluşturulmuş ve verilerde de karşılığı olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak yaşam tarzı ve toplumsal uyum ise paylaşımlarda sık vurgulanan ve İslamofobi söylemleri içeren paylaşımlar kategorisi olmuştur. Yaşam tarzı ve toplumsal uyum ayrı iki kategori olarak da değerlendirilebilir. Ancak hem bu iki durumun birbiri ile ilişkisi hem de içeriklerde görülen ilişki bağlılığı nedeniyle tek bir kategori olarak değerlendirilmiştir. İncelemeye alınan paylaşımlarda en çok görülen İslamofobi kategorisi İslami sembollere saldırı olmuştur. Bu anlamda üretilen İslamofobi söylemleri daha çok İslam dinin yaşayış biçimlerine karşı söylemlerde görülmüştür. Özellikle kadınların dini değerlere göre giyinmesi İslamofobi söylemlerinin üretilmesinde sıkça kullanılmıştır. Buna ek olarak göçmenleri dini bağlamdan ötekileştirme onların inancını sorgulama şeklinde de gerçekleştirilmiştir.

İslami sembollere saldırı

İslami semboller, aslında insanların yaşamını dini değerlere uygun hale getirme aşamasında ortaya çıkardıkları yaşayış biçimi ya da kültür olarak tanımlanabilir. Bu anlamda insanların hem gündelik yaşamının şekillenmesi hem de toplumsal yaşamın ortak kullanım alanlarında birçok etmen İslami sembollerle ilişkilendirilmektedir. Söz konusu etmenler arasında yeme içime biçimlerinden giyim tarzına kadar ya da bina ve alanların inşa edilmesi veya şekillendirilmesine kadar birçok durum İslami sembollerini oluşturmaktadır (Samari ve diğerleri, 2018). İslami semboller arasında Litchmore ve Safdar (2016), giyim tarzının önemli bir yer tuttuğunu belirtmektedir. Özellikle kadınların giyim tarzında bulunan başörtüsü ve tesettürlü giyim İslami sembollerin başında gelmektedir. Öte yandan erkeklerin giyim tarzına ilişkin de İslami sembollerin bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Buna ek olarak cami, minare, ezan ve dini bayramlar gibi birçok İslami sembol bulunmaktadır. Söz konusu İslami semboller gündelik yaşamda önemli yer edinmektedir.

Göç ve göçmen karşıtlığı bağlamında üretilen İslamofobi söylemleri İslami sembollere saldırı içeren bağlamda oldukça yoğun bir şekilde görülmektedir. Özellikle kadınların giyimi üzerinden İslamofobi söylemlerinin sıkça tekrarlandığı saptanmıştır. Örnek 1: “Gözü dahil kapkara giyinmiş bu bir şey göremez ki düşünsün... anlattığını anlasın” ve Örnek 2: “Millete gelen göçmenler ya okumuş ya zengin ya ülkeye bir şey veriyor hiç olmazsa sarışın güzel karılar geliyor biz de kara Fatmalar sakallı cübbeli Suri afgan” her iki örnekte de giyim ve görünüş üzerinden İslami sembollere saldırı ve İslamofobik söylem üretildiği görülmektedir. Örnek 1’de dini değerleri göz önüne alarak giyinen bir

kadının zihinsel eylemlerini yerine getiremeyeceği üzerinden bir nefret söylemi geliştirilmekte ve bir anlamda onun düşünme ya da anlama yeteneğinin İslam dini ile ortadan kaldırıldığı ileri sürülmektedir. Örnek 2’de ise kara Fatma yakıştırmaları ile kadının giyim tarzı üzerinden bir İslamofobi söylemi gerçekleştirilirken bütün olarak değerlendirildiğinde söz konusu paylaşımın göçmen karşıtı olmanın ötesinde doğrudan Müslümanlara karşı bir tutum olduğu söylenebilir.

İslam’ı (Müslümanları) terör ile ilişkilendirmek

İslamofobi söylemleri, ilk ortaya çıktığı Batılı toplumlarda çoğunlukla İslam’ı terörle ilişkilendirme stereotipleri ile oluşturulmuştur. Batı toplumlarında yaşanan birçok şiddet ya da terör olayı Müslümanlarla ilişkili olarak tartışılmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından bu algı giderek yaygınlaşmış ve İngiltere ardından da Fransa’da yaşanan olaylarla pekişmiştir (Awan, 2016; Cervi ve diğerleri, 2021). Türkiye’de İslamofobi söylemlerinde İslam’ı terörle ilişkilendirme çok daha az görülmektedir. Ancak özellikle IŞİD gibi bazı terör örgütlerinin faaliyetleri bu söylemleri son yıllarda artırmıştır. Bütün bunlara ek olarak son yıllarda özellikle de Suriye ve Afganistan’dan gelen göçmen erkekler için terörle ilişkili olduklarına yönelik söylemler görülmektedir. Söz konusu söylemler İslamofobi söylemlerinin oluşması ve yaygınlaşmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim bu söylemler hem göçmen karşıtlığı hem de göçmenlerin dini inancına ilişkin bir önyargıyı barındırmaktadır.

Türkiye’de göç ve göçmen karşıtlığı bağlamında üretilen İslamofobi söylemlerinde göçmenleri terörle ilişkilendirme stereotipi yalnızca Afganistan, Irak ve Suriye’den gelen göçmenler için kullanılmaktadır. Buna ek olarak Suriye’den gelen göçmenler için terör algısının daha az olduğu ancak Afganistan’dan gelen erkek göçmenlerin büyük bir oranda terörle ilişkilendirildiği görülmektedir. Örnek 1: *“İran sınırını yürüyüp geçen bazıları Taksim’e kadar gelen bazıları Anadolu’da çobanlık yapan kişiler kim El kaide adına kaç kişi öldürmüş ülkesinde biliyor muyuz”* ve örnek 2: *“ülke bir baştan bir başa İslamcı terör örgütlerinin militanları ile doldu ortadoğuda ne kadar terör örgütü varsa hepsinden bizde var”*. Örneklerde de görüldüğü gibi göçmenlerin hepsinin terör örgütü bağlantılı olduğu algısı ön plana çıkmaktadır. Gelen bütün göçmenlerin bir şekilde terör eylemlerine karıştığı ya da bir örgütün üyesi olduğu savunulmaktadır. Böylece hem göçmen karşıtlığı yapılmakta hem de göçmenlerin üyesi olduğu iddia edilen terör örgütlerinin radikal İslamcı görüşleri üzerinden İslamofobi gerçekleştirilmektedir.

İslam’ı (Müslümanları) barbarlıkla ilişkilendirmek

Türkiye’de üretilen İslamofobi söylemlerinde şiddet unsuru terörle ilişkilendirmede stereotipinden çok daha fazla kullanılmaktadır. Pirro ve Kassel (2017), Batılı toplumlarda görülen İslamofobi söylemlerinin altında İslam dini ve Müslümanların şiddete meyilli olduğu için medeni yaşama uyum sağlayamamasının yattığını belirtmektedir. Onlara göre Batılı toplumlarda görülen İslamofobi bu algı ya da önyargı nedeniyle artmaktadır. Türkiye’de de böylesi bir algı ve önyargının olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim göçmen karşıtlığının büyük oranda bu algıya dayandığı görülmektedir. Buna ek olarak söz konusu algı İslamofobi söylemlerini de geliştirmektedir.

Göçmenler bağlamında üretilen İslamofobi söylemlerinde barbarlık stereotipi çoğunlukla kadına şiddet, kadın ve çocuk cinayetleri ve kadınların kısıtlanması gibi cinsiyet temelli sorunlarla ilişkili olmaktadır. Örnek 1: *“....inancında kadının bir değeri yok ki istediği gibi tecavüz eder öldürür geçer”* paylaşımı hem dini hem de inanları ötekileştiren ve şiddetle ilişkilendiren bir yapı görülmektedir. Ancak bu paylaşımın çalışmaya dâhil edilmeyen küfür de içeren kısmı doğrudan göçmenleri hedef almaktadır. Bu anlamda göçmenlere yönelik bir önyargı ile oluşturulmuş bir İslamofobi söylemidir. Benzer şekilde örnek 2: *“Bir kadının kendini reddedebileceğinden bir haber çünkü bedevi coğrafyasında kadın alınıp*

satılan bir şey olduğuna inanıldığı için çatır çatır kadın öldürüyorlar” kadın cinayetlerinin göçmenlerin inancı burada dini inancı da kapsayan bir görüş ile İslamofobi üretilmektedir. Bütün bunlara ek olarak göçmen karşıtı söylemlerde göçmenleri şiddetle ilişkilendirme çok daha yaygın görülürken bunların içerisinde açık bir şekilde İslamofobi içeren paylaşımlar azınlıkta kalmaktadır.

Politik aşırılık

Batıda İslamofobi söylemleri, İslam ve Müslümanların geri kalmış ve otoriter bir politik yapılaraya sahip olduğu önyargısına da dayanmaktadır. Bu önyargı, İslam dini ve Müslümanların geri kalmışlığının radikal siyasi kimlikler oluşturmaları ya da bunlara karşı direnmemeleri olduğu iddia edilmektedir. Elbette İslami politik aşırılık terör ile ilişkilendirilen yapıları da içermektedir. Bu bakımdan El Kaide gibi yapılanmalar ya da Orta Doğu’daki iktidar modelleri politik aşırılığın bir kaynağı olmaktadır. Bunlara ilişkin politik söylemler ve anti söylemlerin geliştirilmesi politik aşırılık bağlamında İslamofobi’ye kaynaklık etmektedir (Ekman, 2015; Shah, 2019). Türkiye’de politik aşırılık bağlamında üretilen İslamofobi söylemleri ise Türkiye’nin laik ve demokratik devlet vasfının tehlikede olduğu algısına dayanmaktadır.

Türkiye’de göçmen karşıtı bağlamda üretilen İslamofobi söylemlerinde mevcut düzeni muhafaza etme amaçlı söylemlerin ön plana çıktığı söylenebilir. Örnek 1: *“Bunca arap şeriatı normalleştirmek için ülkeye dolduruluyor uyanın”* şeklindeki paylaşımda hem göçmen karşıtlığı hem de göçmenlerin geldiği ülkelerdeki radikal politik yapılar üzerinden bir İslamofobi söyleminin gerçekleştirildiği görülmektedir. Örnek 2: *“#şeriatistemiyoruz laik Türkiye cumhuriyetine en büyük tehdit bu araplar Afganlardır Türkiye laiktir laik kalacak”* burada ise laiklik üzerinden bir söylem geliştirilirken ülkedeki siyasal rejimin değişeceği ve Orta Doğu’daki devletlere benzer bir yönetim sisteminin ortaya çıkacağı düşüncesi İslamofobi’nin kaynağı olmaktadır. Politik aşırılık bağlamında üretilen İslamofobi söylemlerinin korku ve muhafazakâr düşünce refleksleriyle ortaya çıkmaktadır.

Yaşam tarzı ve toplumsal uyum

Göç, bir yerden başka bir yere giderek yerleşmenin ötesinde farklı kültürleri bir araya getirme ve toplumsal etkileşimleri ortaya çıkarma işlevine de sahiptir. Göç eden ile göç alan toplumların arasında uyum sağlanması durumunda zengin bir kültür ortaya çıkarken söz konusu uyum çok da kolay olan bir durum değildir. Nitekim birçok toplum bu anlamda sorunlar yaşamaktadır. Avrupa’da özellikle Müslüman göçmenler toplumsal yaşama uyum sağlayamadığı gerekçesiyle ciddi anlamda ötekileştirilmektedir (Aras & Sağiroğlu, 2018). Bu toplumsal uyum sorunu yaşam tarzı ve dini inanış gibi nedenlerle daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim dini inanış nedeniyle ortaya çıkan toplumsal uyumsuzlukta ötekileştirilen taraf Müslüman olduğunda İslamofobi de kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de toplumsal uyum sorunu nedeniyle görülen İslamofobi söylemlerinde Avrupa’daki kadar dini inanış temelli söylemlerin görülmediğini söylemek mümkündür. Ancak Türkiye’de yaşam tarzı ve dünyayı algılama biçimleri bakımında ciddi farklılıkların ortaya çıktığı ve İslamofobi’nin de dini konumlandırma bakımından söylemlere yansıdığı görülmektedir. Örnek 1: *“Çarşafli kadın: Kocası üstüne 2 kadın daha aldı, yanında erkek olmadan tek başına sokağa çıkması yasak, araba sürmesi yasak, resmi nikahı yok, imam nikahı var. Şükür, kader gibi palavralarla ve hayallerinin cennette gerçekleşeceğini kabullenmiş, okula gönderilmemiş.”* Örnek 1’de anlatılan durum Arap kökenli göçmen kadınlar için kullanılmakta ve giyim tarzından yaşam tarzına kadar birçok anlamda ötekileştirme ve aşağılama gerçekleştirilmektedir. Elbette bütün bunlar İslami inanış ve yaşayış biçimine karşı da bir söylemi içermektedir ve bu anlamıyla göçmenler bağlamında toplumsal uyumsuzluk barındıran bir İslamofobi ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde örnek 2: *“Gelmiş suri 3 4 karısı var, sayısını bilmediği*

Grafik 1: İslamofobik söylem içeren tweetlerin kelime bulutu

İncelemeye alınan tweetlerde kullanılan kelimelere bakıldığında İslamofobik söylemden daha çok milliyetçi bağlam ön plana çıkmaktadır. Kelime bulutuna bakıldığında “Türk”, “Türkiye”, “Arap” ve “Suriyeli” gibi kelimeler dikkat çekmektedir. İslamofobik bağlama bakıldığında ise “dinci” “İslamcı”, “şeriat” ve “laiklik” gibi kelimeler gözükmemektedir. Bu anlamda kullanılan kelimelerin milliyetçi bir çizgide göçmen karşıtlığı ve İslamofobik söylem içerdiği söylenebilir.

Sonuç

Sosyal medya günümüzde insanların yaşamında önemli bir yer tutmakta ve bu durum hem nicelik hem de nitelik bağlamında belirgin bir şekilde görülmektedir. Nitekim insanların sosyal medyada geçirdiği zaman sürekli olarak artmakta ve insanlar sosyal medya ağlarından etkilenerek gündelik yaşamlarını şekillendirmektedir. Böylesi bir etkiye sahip olan sosyal medya ağlarının inşaların politik ve dini görüşlerinin şekillenmesi daha doğrusu etkilenerek daha belirgin hale gelmesi söz konusudur. Bu anlamda insanları inancı nedeniyle ötekileştirme ve dışlama davranışları da sosyal medyada ortaya çıkmakta ve yaygınlaşmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'deki göçmenlere yönelik dışlama ve ötekileştirmenin inanç temelli boyutu olan sosyal medyadaki İslamofobi söylemleri incelenmiştir. Çalışmada İslamofobi söylemlerinin göçmenleri ötekileştirmek ve dışlamak için kullanıldığı saptanmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen tweetlere bakıldığında göçmenlere yönelik nefret söylemi, örtülü ve açık İslamofobi söylemleri içeren paylaşımlar görülmüştür. Türkiye’deki sosyal medya kullanıcılarının göçmenler bağlamında ürettikleri İslamofobi söylemlerinde çok büyük bir oranda İslami semboller içeren giyim tarzı ve sosyal yaşamda uyumsuzluk vurgusu ön plana çıkmıştır. Burada görülen İslamofobi söylemleri kadınların giyim ya da kadına toplumsal yaşamda verilen değer üzerinden kurgulanmıştır. Ancak erkek göçmenlerin giyim tarzı ve Türk kültürü ile olan ayrışma da İslamofobi

söylemlerine yansımıştır. Öte yandan İslami sembollere saldırı bağlamında ezana, camiye saldırı gibi şeylerin saptanmaması göçmen bağlamında inceleme yapılmasına dayanmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen tweetlerin dayandığı bir diğer stereotipi olan İslam’ı terör ile ilişkilendirme Türkiye’de kendine özgü bir bağlamda ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle Batılı toplumlardan farklı bir bağlamda ortaya çıkarak İslam dinini değil ona inanan göçmenleri terörle ilişkilendiren bir bağlamda kullanılmıştır. Özellikle Afganistan’dan gelen göçmenler için yoğun bir şekilde terörist iddiası kullanılmış ve bu da sarık cübbe giyimini de içeren söylemlerle İslamofobik bir bağlamda gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak Türkiye’ye gelen göçmenlerin geldiği ülkelerdeki yönetim sistemleri ve terör örgütleri göçmenlerle ilişkilendirilerek ötekileştirme gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ötekileştirme göçmenlerin dini inancını da kapsayarak İslamofobik bir bağlamda oluşmuştur. Bunda başta ABD olmak üzere Batılı toplumların İslamofobi söylemlerinde sıkça kullandığı “İslami terör” söylemleri de etkili olduğu söylenebilir.

Bir diğer İslamofobi söylemleri kategorisi olan İslam’ı barbarlıkla ilişkilendirmek de İslam dininden ziyade Türkiye’ye gelen göçmenleri barbarlıkla ilişkilendirme bağlamında ortaya çıkmıştır. Batılı toplumdaki İslamofobi söylemlerine benzer şekilde şiddet, tecavüz suçlamaları ve medeni anlamda geri kalmışlık Türkiye’de de görülmektedir. Ancak Türkiye’de göçmenler bağlamındaki İslamofobi söylemlerinde kadına şiddet ve tecavüz vurgusu dikkat çekmektedir. Göçmenlerin bu tarz eylemlerle anılması durumlarında yoğun bir paylaşım ağının oluştuğu saptanmıştır. Bu tarz durumlar göçmenlerin dini inanışları ile ilişkilendirilirken medeni kanundan yoksun olmaları ve dini kanunların bu şekilde davranmalarına kaynaklık ettiği vurgusu İslamofobi söylemlerinde ön plana çıkmıştır.

Türkiye’de göçmenler bağlamında üretilen İslamofobi söylemlerinde politik aşırılık daha çok muhafazakâr bir temelle ortaya çıkmıştır. Nitekim Türkiye’nin laik ve demokratik sistemini muhafaza etme düşüncesi ve göçmenlere yüklenen anlamın bu değerler için bir tehdit olduğu algısı ön plana çıkmaktadır. Bu anlamdaki İslamofobi söylemlerinde göçmenlerin kendi ülkelerindeki İslami şeriat kültürünü ve yönetim biçimini Türkiye’ye taşıyacağı ve bunu normalleştireceği endişesi görülmektedir. Söz konusu endişe de göçmen karşıtlığı ve İslamofobi söylemlerinin kaynağını oluşturmuştur.

Çalışma kapsamında incelen son kategori olan yaşam tarzı ve toplumsal uyumsuzluk sorunu ise kültürel bağlamda ortaya çıkan ve göçmenlerle entegrasyonun sağlanamamasına dayanan bir İslamofobi kategorisi olmuştur. Göçmenlerin kendi kültürlerini yaşatan ve geldikleri yerlerdeki yaşam tarzlarına benzer yaşam sürdürme çabaları ötekileştirme kaynağı olmaktadır. Burada ortaya çıkan ötekileştirme yaşayış biçiminde dini merkeze koyma noktasında daha belirgin hale gelmektedir. Bir anlamda burada görülen İslamofobi’nin toplumsal değişime ya da göçmenlerin getirdiği kültüre karşı bir direniş olarak da değerlendirilebilir.

İslamofobik söylemi farklı mecralarda inceleyen birçok çalışma alanyazında görülmüştür. Fransız basınında seçim döneminde İslamofobik söyleme bakıldığında aşırı sağ politikacıların söylemleri ve gazete haberlerinde İslamofobik söylem görülmüştür (Dondurucu, 2022). Fransız basınında İslamofobik söylemin Müslümanları terörle ilişkilendiren ve şiddete meyilli olarak konumlandırıran dil kullanıldığı görülürken bu çalışmada da göçmenler bağlamında üretilen İslamofobik söylemde aynı sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır. Türkiye’deki göçmenlerin de terör ile ilişkili olduğu ve şiddete meyilli oldukları vurgulanırken bu durum dini inanışla da bağdaştırılmıştır. Ancak Türkiye’de İslam dini şiddet kaynağı olarak görülmezken Arap Müslümanlar bu kategoride değerlendirilmiş yani göçmen karşıtlığı daha baskın olmuştur. Öte yandan Kılıcı ve arkadaşları (2017) sosyal medyada İslamofobik söylemde kullanılan çeşitli kalıp yargıların yaygın bir şekilde kullanıldığını saptamıştır. Bu çalışmada yapılan incelemede de İslamofobik söylemin çeşitli kalıp yargıları kullanarak yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği görülmüştür. Batılı toplumlarda özellikle de Avrupa’da İslamofobik söylem ile göç ilişkisini inceleyen

çalışmalar (Barın, 2021; İlğaz, 2023; Saraçlı, 2019) göç ve göçmenlere karşı tavrın İslamofobi söylemlerini de kapsadığını saptamıştır. Belirtilen çalışmalarda göçmen karşıtlığının söylem ve eylemsel karşılığında İslamofobik söylemin de olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da benzer şekilde Türkiye’de üretilen göçmen karşıtı söylemlerin İslamofobik söylemi de kapsadığı sonuna varılmıştır.

Kaynakça

- Abbas, T. (2001). Media capital and the representation of South Asian Muslims in the British press: An ideological analysis. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 21(2), 245–257.
- Abbas, T. (2019). *Islamophobia and radicalisation: A vicious cycle*. Oxford University Press.
- Alikılıç, Ö., Gökaliler, E., & Alikılıç, İ. (2021). Nefret söylemi üzerinden ötekileştirme: Twitter’da mültecilere yönelik nefret tipolojisi analizi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 36, 501–520. <https://doi.org/10.31123/akil.989074>
- Allen, C. (2007). Islamophobia and its consequences. İçinde S. Amghar, A. Boubekur, & M. Emerson (Eds.), *European Islam: Challenges for public policy and society* (ss. 144–167). Centre for European Policy Studies.
- Allen, C. (2010). Fear and loathing: The political discourse in relation to Muslims and Islam in the British contemporary setting. *Politics and Religion Journal*, 4(2), 221–236.
- Aras, İ., & Sağiroğlu, A. (2018). Avrupa aşırı sağında göçmen karşıtlığı: Fransa ve Macaristan örnekleri. *Mukaddime*, 9(3), 59–78.
- Aras, İ., & Sağiroğlu, A. (2020). Almanya için Alternatif Partisi’nin göçmen karşıtlığı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 33–54.
- Awan, I. (2016). Islamophobia on social media: A qualitative analysis of Facebook’s walls of hate. *International Journal of Cyber Criminology*, 1–20. <https://doi.org/10.5281/zenodo.58517>
- Barın, H. (2021). Avrupa’da İslamofobi bağlamında göçmen karşıtlığı ve mülteci krizi. *ULİSA*, 13, 1–6.
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2019). Introduction. İçinde E. Bayraklı & F. Hafez (Eds.), *Islamophobia in Muslim majority societies*. Routledge.
- Bayraklı, E., & Yerlikaya, T. (2017). Müslüman toplumlarda İslamofobi: Türkiye örneği. *Ombudsman Akademik*, 2(7), 51–70. <https://doi.org/10.1017/S2151348100003402>
- Beka, R. (2019). Islamophobia in the contemporary Albanian public discourse. İçinde E. Bayraklı & F. Hafez (Eds.), *Islamophobia in Muslim majority societies* (ss. 45–58). Routledge.
- Binark, M., & Çomu, T. (2012, January 20). Sosyal medyanın nefret söylemi için kullanılması ifade özgürlüğü değildir! *Yeni Medya: İnternet, sosyal ağlar ve dijital oyunlar*. Retrieved September 18, 2025, from <http://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifadeozgurlugu-degildir/>
- Bleich, E. (2012). Defining and researching Islamophobia. *Review of Middle East Studies*, 46(2), 180–189.
- BM UNHCR. (2025). *Türkiye istatistikleri*. Retrieved April 29, 2025, from <https://www.unhcr.org/tr/hakkimizda/unhcr-tuerkiye-istatistikleri>
- Canatan, K. (2012). *Avrupa’da çokkültürlülük, entegrasyon ve İslam*. Kum Saati Yayınları.
- Canatan, K. (2013). Avrupa toplumlarının göç algıları ve tutumları: Sosyolojik bir yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 317–332.

- Cervi, L., Tejedor, S., & Gracia, M. (2021). What kind of Islamophobia? Representation of Muslims and Islam in Italian and Spanish media. *Religions*, 12(6), Article 427. <https://doi.org/10.3390/rel12060427>
- Dondurucu, Z. (2022). Fransız gazetelerinde “İslam”ın temsili ve İslamofobinin inşası: Le Figaro, Le Monde ve L’opinion örneği. *TRT Akademi*, 7(15), 532–573. <https://doi.org/10.37679/trta.1101043>
- Ekman, M. (2015). Online Islamophobia and the politics of fear: Manufacturing the green scare. *Ethnic and Racial Studies*, 38(11), 1986–2002.
- Eray Yardım, G. (2024). Çevrimiçi alanda yükselen nefret: İslamofobi’nin sosyal medyada yayılma mekanizmaları ve kullanıcı tutumları. İçinde B. Uzun (Ed.), *Sosyal medya ve İslamofobi* (ss. 127–154). Tablet Yayınları.
- Erayman, İ. O. (2022). Radikal sağ popülizm ve göç karşıtlığı. *İçtimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik özel sayısı), 339–357.
- Fuchs, C. (2014). *Sosyal medya: Eleştirel bir giriş* (İ. Saraçoğlu & İ. Kalaycı, Çev.). NotaBene Yayınları.
- Hastuti, H. B., Riani, R., & Fajrin, R. H. (2024). The Islamophobia controversy in Nussa dan Rarra cartoon film: An insight into Indonesian netizens’ tweets. *Asian Journal of Communication*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/01292986.2024>
- İçişleri Bakanlığı. (2025). *İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya: Türkiye göç yönetiminde dünyaya model ülke*. Retrieved April 29, 2025, from <https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-turkiye-goc-yonetiminde-dunyaya-model-ulk-merkezicerik#:~:text=1%20Haziran%202023%20tarihinden%2011,260%20bin.%22%20de%20C4%9Ferlendirmesinde%20bulundu.&text=%20B0%C3%A7i%20C5%9Fleri%20Bakan%20B1%20Ali%20>
- İlgaz, S. (2023). Avrupa’da göçmen karşıtı tutum ve İslamofobi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 140–166.
- Kahraman, M. (2014). *Sosyal medya 101 2.0: Pazarlamacılar için sosyal medyaya giriş*. MediaCat Kitapları.
- Kılıcı, Ş., Dondurucu, Z. B., & Uran, A. B. (2017). Yeni medya ortamlarında nefret söylemi: İslam karşıtlığı bağlamında nefret söylemi içeren videoların YouTube üzerinden incelenmesi. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 155–187. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.008.x>
- Kosba, M. (2019). Paradoxical Islamophobia and post-colonial cultural nationalism in post-revolutionary Egypt. İçinde E. Bayraklı & F. Hafez (Eds.), *Islamophobia in Muslim majority societies* (ss. 107–124). Routledge.
- Kozinets, R. V. (1998). On netnography: Initial reflections on consumer research investigations of cyberculture. *Advances in Consumer Research*, 25, 360–371.
- Kozinets, R. V. (2015). *Netnography: Redefined*. Sage.

- Kozinets, R. V. (2019). Netnography for management and business research. İçinde C. Cassell, A. L. Cunliffe, & G. Grandy (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative business and management research methods* (ss. 384–397). Sage.
- Kurt, G. (2019). Yeni medyada nefret söylemi: YouTube’da Suriyeli mültecilere karşı üretilen nefret söylemi üzerine bir araştırma. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(1), 1–20. <https://doi.org/10.34137/jilses.490129>
- Laido, Z., Till, B., & Niederkrotenthaler, T. (2020). Short-term effects of media reports on terrorism that are consistent vs. not consistent with media recommendations on mass shootings: A randomized controlled trial. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 50(5), 948–962. <https://doi.org/10.1111/sltb.12636>
- Litchmore, R. V., & Safdar, S. (2016). Meanings of the hijab: Views of Canadian Muslim women. *Asian Journal of Social Psychology*, 19(3), 198–208. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12141>
- Osman, M. M. (2017). Understanding Islamophobia in Asia: The cases of Myanmar and Malaysia. *Islamophobia Studies Journal*, 4(1), 17–36.
- Pirro, A., & Kessel, S. (2017). United in opposition? The populist radical right’s EU pessimism in times of crisis. *Journal of European Integration*, 39(4), 145–168.
- Said, E. W. (2016). *Orientalism: Western conceptions of the Orient*. Penguin Books.
- Samari, G., Alcalá, H. E., & Sharif, M. Z. (2018). Islamophobia, health, and public health: A systematic literature review. *American Journal of Public Health*, 108(6), 1–9.
- Saraçlı, M. (2019). Zenofobi (yabancı düşmanlığı) ve İslamofobi sorunları çerçevesinde Avrupa Birliği’nin göç sorununa yaklaşımları. İçinde B. Karabulut, M. N. Alkan, F. Purtaş, & K. E. Çelik (Eds.), *Kimlik ve göç çalışmaları sempozyumu bildirisi e-kitabı* (ss. 117–140). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Sayyid, S. (2014). A measure of Islamophobia. *Islamophobia Studies Journal*, 2(1), 10–25.
- Shah, S. Z. (2019). Post-coloniality, Islamization and secular elites: Tracing Islamophobia in Pakistan. İçinde E. Bayraklı & F. Hafez (Eds.), *Islamophobia in Muslim majority societies* (ss. 59–70). Routledge.
- Sides, J., & Citrin, J. (2007). European opinion about immigration: The role of identities, interests and information. *British Journal of Political Science*, 37(3), 477–504.
- Stier, S., Posch, L., Bleier, A., & Strohmaier, M. (2017). When populists become popular: Comparing Facebook use by the right-wing movement Pegida and German political parties. *Information, Communication & Society*, 20(9), 1365–1388.
- Tam, M. S. (2021). Sosyal medyada İslamofobik paylaşımlar: Twitter örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 4(2), 281–299.
- TDK. (2025). Göç. İçinde *Türk Dil Kurumu sözlüğü*. Retrieved March 5, 2025, from <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2025). Göçmen. İçinde *Türk Dil Kurumu sözlüğü*. Retrieved March 5, 2025, from <https://sozluk.gov.tr/>
- Tiryaki, S. (2023). Sosyal medya araştırmalarında yeni bir bakış açısı: Netnografi. *SDÜ İfade*, 5(1), 54–62.

- Uzun, B. (2023). *Toplumsal bellek ve 12 Eylül: Hafıza, medya ve inşa*. Tablet Yayınları.
- Uzun, B. (2024). İslamofobi içerikli haberlerde dezenformasyon: Teyit.org üzerine bir inceleme. İçinde B. Uzun (Ed.), *Sosyal medya ve İslamofobi* (ss. 93–126). Tablet Yayınları.
- Uzun, B. (2024). İslamofobi söylemlerinin yayılmasında medyanın rolü: Bibliyometrik bir analiz. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 718–733. <https://doi.org/10.11616/asbi.1454678>
- We Are Social. (2025). X kullanıcı sayıları [X user counts]. <https://www.hootsuite.com/pages/digital-trends-2021#c-237279>
- Zahed, S. E. (2019). Internalized Islamophobia: The making of Islam in the Egyptian media. İçinde E. Bayraklı & F. Hafez (Eds.), *Islamophobia in Muslim majority societies* (ss. 137–160). Routledge.